

N.ƏNDƏLİBİN “RİSALEYİ-NƏSİMİ” ƏSƏRİ HAQQINDA

Seyid İmaddəddin Nəsiminin poeziyası Azərbaycan klassik poetik fikrinin parlaq hadisələrindən olmaqla bərabər, ümumən, Şərq və Qərb bədii təfəkkürünün tamamilə yeni səhifələrindən biridir. Türk xalqları ədəbiyyatına qüvvətli təsir göstərmiş Seyid İmaddəddin Nəsimi bütün Yaxın Şərq ədəbiyyatında, o cümlədən türk xalqlarının bədii yaradıcılığında güclü əks-səda doğurmuşdur. Xüsusən, türkmən ədəbiyyatında Nəsimi poeziyasına, onun özünəməxsus fəlsəfi görüşlərinə maraq danılmazdır. Nəsiminin poetik ənənələrinin davamçıları həmişə dahi sənətkarın bədii əsərləri ilə yanaşı, onun fəvqəladə, yenilməz şəxsiyyətindən və cəsarətindən də heyrətlənmişlər.

Türkmən xalqının yalnız klassik ədəbiyyatında deyil, folklorunda da böyük sevgi ilə vəsf olunan qüdrətli şairlərdən biri məhz Nəsimidir. Azadlıqsevər və üsyankar şairin nəinki ən məşhur obrazları, gözəl və ürəyə yatan əsərləri, həm də özü və taleyi də müxtəlif xalq dastanlarında və qoşqularında tərənnüm olunmuş, onlara dəfələrlə müraciət edilmişdir. Məhz buna görə də, Nəsimi obrazını türkmən xalq yaradıcılığında axtarmaq və araşdırmaq çox mühüm nəticələr verəcəyi inkar olunmazdır.

Oeyd edək ki, N.Əndəlib türkmən ədəbiyyatının, mədəniyyətinin və ədəbi yazı dilinin banisidir. O, görkəmli şair, istedadlı filosof, alim idi. Yaradıcılığında bütün forma və janrlardan istifadə edərək maraqlı əsərlər yaratmışdır. XVII əsrin sonu XVIII əsrin 1-ci yarısında yaşamış türkmən şairi N.Əndəlib “Risaleyi-Nəsimi”, “Oğuznamə”, “Səəd Vəqqas” və “Qisseyi-firon” adlı dörd poema yaratmışdır.

Türkmən ədəbiyyatının klassiki Nurməhəmməd Əndəlib yaradıcılığında dahi Azərbaycan şairi və mütəəkkiri Nəsimiyə həsr etdiyi “Risaleyi-Nəsimi” əsəri ərəb dilində mövcud idi. Bunu poemanın əvvəlində verilən qeydlərdən və şairin “Ərəbcə idi, türk dilinə çevirdim” misrası təsdiqləyir. Buna əsasən, söyləmək olar ki, Nəsimi barədə ərəb dilində də rəvayətlər mövcud idi.

Şair «Risaleyi-Nəsimi» poemasının giriş hissəsində özünün həyatı, doğulduğu və yaşadığı yer, təxəllüsü haqqında bunları söyləmişdir:

Adım idi Nurməhəmməd Qərib,
Sözdə təxəllüsüm idi Əndəlib.

Şəhrimiz Urgənc – vilayət idi,
Xanımız Şirqazi himayət idi.

Əsli-məkanım ki Qaramazıdır,
Adəmi işrətdə qışı-yazıdır.

Bil ki, Qaramazı bizim cayımız,
Zikri-xuda eşq ilə dilxahımız...

Barça xəlayiq içində bəd işim,
Yetdi əlli beşə mənim bu yaşım [1, s. 4-5].

Bələliklə, bütün tədqiqatçılar şairin “Risaleyi-Nəsimi” poeması və “Yusif-Züleyxa” dastanının girişində verdiyi məlumatla əsasən yazmışlar ki, o, Daşoğuz vilayətinin İlanlı tərəfinin Qaramazı kəndində anadan olub. Cavanlıqda amansız xəstəliyə tutulan şair Özbəkistanda – Urgənc və Xivədə yaşayıb yaratmışdır [8, s. 33-39].

“Risaleyi-Nəsimi” poemasında böyük Azərbaycan şairi Seyid İmaddəddin Nəsiminin və Mənsur Həllacın obrazları böyük sevgi və ehtiramla yaradılmışdır. Ədəbiyyatşünas alimlərin həm də “Nəsimi” dastanı adlandırdığı bu əsər Türkmənistanda geniş yayılmışdır. Yüz misraya yaxın bu poemada Mənsur Həllacın və Nəsiminin həyatı və taleyi həqiqətə uyğun tərzdə təsvir və vəsf olunur. “Risaleyi-Nəsimi” dastanı aşağıdakı misralarla başlanır:

Həzrəti-Qəhhari, yiyəm zülcəlal,
Yoxdur onun birliyinə qilü-qal.

O birçə, yeganə ərər bizəval,
Fərdü-səməd, qadir ərər haqtəal.

Qadirü-rəzzaq ərər ol biməsəl,
Yoxdur onun edən işinə bədəl [1, s. 123].

Nurməhəmməd Əndəlibin “Risaleyi-Nəsimi” əsərində ümumi girişdən sonra Mənsur Həllac haqqındakı misralar gəlir. Şair Şeyx Mənsur və Nəsimi qissəsini söyləməkdən böyük qürur duyduğunu ilhamla ifadə edir:

Ondan sonra qılaq bir qissə ağaz,
Xudadan olsa tövfiqi-sərəfraz.

¹⁰¹ Bakı Dövlət Universitetinin dosenti

Ki qalsın bizdən ol kim yadigarı,
Oxuyan yad qılar dostu-yarı.
Məqaməti-Nəsimi, şeyx Mənsur,
Qılıram nəzmi-türki, gəl, oxu, gör.

Var idi kim Misir şəhrində bir nur,
Əzəldən övliya ol, adı şeyx Mənsur.

Kiçiklikdən xudayım xub yaratmış,
İbadət-taətə mərğub yaratmış [1, s. 128].

Nəsimi obrazına Nurməhəmməd Əndəlib bütün yaradıcılığı ərzində müraciət etmişdir. Onun başqa lirik və epik əsərlərində də Nəsimi xatırlanır, şairin poetik rəşadəti və əfsanəvi şəxsiyyətindən bəhs olunur. Böyük şairin “Leyli və Məcnun” dastanında da müəllif Nəsimidən bəhs edib. Poemanın müqəddiməsində biz aşağıdakı cümlələri oxuyuruq: “...və yenə əllərini Kəbənin qapısına sürtüb, münacat edib ağladılar. Həmin gecə Seyid Nəsimi yuxusuna girib, Mirseyidə deyir: “Allah-təala sənə bir oğul övladı verdi. Ol oğul bizim fərzəndimiz olacaq, bizim kimi divanə və dəli olacaq. Onun övladı olmayacaq. Amma qiyamətə qədər adı qalacaq və yeddi iqlimdə məşhur olacaq. Adını Qeys qoyarsınız. Allah-təala padşaha da bir qız övladı əta etdi. Onun adı Leyli olacaq, hüsnü və camalının şöhrəti yeddi iqlimə gedib çatacaq. Sənin oğlunun divanə və dəli olmasına bu qız səbəb olacaq” deyib qeyb olur” [2, s. 18]. Göründüyü kimi, böyük türkmən şairinin Seyid İmadəddin Nəsimiyə hərarətli münasibəti və məhəbbəti açıq-aşkar nəzərə çarpmışdır. Özünlün üsyankar və hürufi görüşlərinə görə bütün İslam şərqində ölkələrində yalnız həyatı boyu deyil, faciəli ölümündən sonra da adı və əsərləri təqiblərə, təzyiqlərə məruz qalan böyük Nəsimini cəsarətli türkmən şairi ideallaşdırmaqdan çəkinməmişdir. Halbuki, Mənsur Həllac da, Seyid İmadəddin Nəsimi də başqa müsəlman ölkələrində olduğu kimi, Türkiyədə də siyasi və dini hakimiyyətlər tərəfindən qadağan olunmuş şəxsiyyətlərdən sayılmışdır. Bütün bunlara baxmayaraq, təkcə Nurməhəmməd Əndəlib (1660-1740) deyil, başqa klassik türkmən ədəbiyyatının nümayəndələri Dövlətməhəmməd Azadı (1700-1760), Məhtimqulu Fəraği (1724-1807), Durdu şair, Qurbanəli Maaruf, Molla Nəfəs, Mahmud Qayıb, Şeydayı (1730-1800), Abdulla Şahbəndə (1720-1800), Seyidnəzər Seyidi (1775-1836), Məmmədveli Kəminə (1770-1840), Qurbandurdu Zəlili (1780-1852) və başqa görkəmli türkmən klassikləri hər zaman Nəsimi adına və obrazına ehtiramla yanaşmışlar.

Nəsimi irsinin ciddi araşdırıcılarından biri olan S.Sıxıyeva yazır ki, “bir qayda olaraq, mənəqibnamələr təriqət mürşidləri, təriqət ocaqlarının sahibləri haqqında yaradılıb. XVII əsrin sonu XVIII əsrin birinci yarısında yaşamış türkmən şairi Nurmuxəmməd Əndəlib “Risalevi-Nəsimi” adlı məsnəvisini qələmə almışdır. Həmin məsnəvinin əvvəlində verilmiş qeydlərdən aydın olur ki, qələmə alınmış əhvalat ərəb dilində mövcud imis, o sadəcə nəzmə çəkilib. Bunu onun etirafı təsdiqləyir: “Ərəbcə idi, türk dilinə çevirdim”. Bu qısa qeyddən çıxış edərək deyə bilərik ki, Nəsimi barədə ərəb dilində də rəvayətlər mövcud olub. Söhbətgedən risalədə Nəsiminin hələ kiçik yaşlarında göstərdiyi kərəmətlərdə vələlik məqamının sahibi, Tanrının seçilmiş bəndələrindən olmasından danışılır. Həmin risalədə Nəsimi mifləkləşdirilir. Əndəlibin məsnəvisində Nəsiminin, Həllac Mənsurun küllündən yarandığı da yazılıb. “Sözün şəxsləndirilməsi Əndəlibin məsnəvisində Nəsiminin təkcə atası deyil, anası da simvolik səciyyə daşıyır. Belə ki, bir sıra alimlərin doğru müşahidə etdiyi kimi, mütəfəkkirin anası kimi təqdim olunan Ənəl “ənəlhəq” sözünün birinci hissəsidir və o, şəxsləndirilərkən yaradıcı qüvvə kəsb edir. Aman Şıxnepesovın ifadəsi ilə desək, Ənəl Mənsurun fəlsəfəsinin canlı insan şəklinə keçirilməsinin nəticəsidir. Göründüyü kimi, Ənəl Mənsurun ikinci “mən”i – onun qadın qiyafəsində daha bir təzahürüdür” [3, s. 17]. Ə.Bekmuradov bildirir ki, “*şair də Mənsurun “Ən-əl-həq” fikrinə əsasən Mənsurun bacısı Ənəl obrazını simvolik tip kimi yaratmışdır. Allegorik surət olan Ənəl obrazı müəllifin təxəyyülünün məhsuludur və Mənsur Həllacın “Ənəl-Həq” çağırışının birinci hissəsindən götürülmüşdür. Şair fantastikaya üstünlük versə də Nəsiminin ömür yolunu tarixi baxımdan doğru təsvir etmişdir. Nəsiminin dərisi üzülərək, uşaqlıqdan birlikdə böyüdüüyü yoldaşı, Hələb hökmdarı Keçəl Əmir tərəfindən verilmiş tapşırıqla öldürülməsi “Nəsimi dostunun əmrilə öldürülmüşdür” fikrinin doğruluğunu sübut edir. Çünki bəzi qaynaqlarda Nəsiminin Hələb hakimi Yaşbuka ilə çox səmimi yoldaşlıqları olduğu qeyd edilir* [9, s. 207].

Bir sıra qaynaqlarda Nəsiminin faciəli sonluğunu öncədən gördüyü qeyd olunur. “Ostomonlu Lətifinin təzkirəsində Sultan Süca Dədə təkyəsində qonaq olan Nəsiminin önünə təkyədarın ülgüc qoyması və Fəzlullahın Hələb şəhərindən cəkinmə ilə bağlı xəbərdarlığı bu qəbildəndir. Lətfi təzkirəsində Nəsiminin əsiqi-vasil məqamı və bu yolla ilahi həqiqətlərdən xəbərdar olmasından söhbət açır. Nəsiminin faciəli həyat sonluğu bir çox rəvayət və əsərlərin mövzusunə çevrilib. Nəsiminin diri-diri dərisinin soyulması, əzablı, işgəncəli ölümü, edam kürsüsündə belə sınınaması dillərdə dastan olmuşdur...” [3, s. 16].

Şair Əndəlib bu əsərində tam fərqli bir Nəsimi yaratmışdır. Qeyd edək ki, poemada yeni mövzular, obrazlar ortaya çıxıb. Məsələn, hamıya tanış olan hekayədə Şeyx Mənsur, Ənəl, Zünnün Misri adlı şəxslər yoxdur. Yaxud Nəsimi həyatda qeybdən xəbərlər verən, gələcəyi görən vəli, Bağdad hakimi Əmirin qardaşı da deyildir. Müəllif öz poemasının mövzusunə bu obrazlar üzərində qursa da, Nəsiminin üsyankar ruha malik olması olduğu kimi təsvir olunur, əsərdə təqdim olunan surətlərin dilindən qəzəllər əlavə etməklə hadisələri daha da canlandırmışdır. Əsər əruz vəznə ilə məsnəvi formasında qələmə alındığından dili ağırdır və oxucu bir neçə beyt oxuduqdan sonra müəllifin nə demək istədiyini anlayır.

Əndəlib poemasında rəvayətlərdən alınan süjetlər istifadə etmişdir. Bu rəvayətlərdən faydalanan şair əsərini yazmağa başlayır və Misir şəhərində yaşayan Mənsur adlı bir övliyadan söhbət açır. Mənsur hər zaman Allaha ibadət edərdi və Allah eşqi

ilə yaşardı. Onun yeganə bir bacısı var idi. Bu gözəl qızın adı Ənəl idi. Hər axşam qız qardaşının yatmasını gözləyirdi və sonra başına bir yaylıq atıb evdən çıxardı. Mənsur bacısının haqqında gedən söz-söhbətdən narahat olur və gecə barmağını kəsib duza qoyur ki, yatmasın və Ənəlin hara getdiyini öyrənə bilsin. O, qızın arxasınca gedir və görür ki, Ənəl yarılan bir təpənin içinə keçir və onu çiltənlər qarşılayır. Qız qardaşının onun arxası ilə gəldiyini bilmir. Bunu ona çiltənlər söyləyir və onlar Mənsura mey içirəndən sonra o “Ənəl-həqq” deyib yola düşür. Gecə və gündüz “Ənəl-həqq”, “minəl-həqq” deyir və ətrafı gəzir. Mollalar ona deyirlər ki, “Bu sözü söyləmə”, şah eşitdə kafir elan olunacaqsan. Mənsur deyilənlərə əhəmiyyət vermir. Bunu duyan şah əmr edir ki, söhbət camaat arasında çox yayılmadan, onu bazar meydanında dara çəkib, dilini kəssinlər və dərisini soysunlar. Mənsur isə “haqq yoluna qədəm qoymuşamsa, Allah yolunda canım fəda olsun” deyib ölümünü gözə alır. Mənsuru tutub cəlladlar dara çəkib, iti xəncərlə dilini kəsmək istəsələr də, yeddi gün boynundakı ipi sıxsalar da ölüm ona qalib gələ bilmir. Padşaha “nə sirdi” isə onun ölmədiyini deyirlər və yeni əmr alırlar ki, onu daş-qalaq edib öldürsünlər. Ancaq bu da ona təsir etmir. Çünki Mənsur Allah yolunda ona atılan hər daşı gül-çiçək bilib qəbul edir. Ancaq Zünnün Misrinin atdığı daşın onu bıçaqdan bətar yaralayır. Bundan sonra Mənsur müxəmməs oxuyur. Bu dəfə də onun ölmədiyini eşidən şah əmr verir ki, onu yandırsınlar. Bunu duyan Mənsur Zünnün Misriyə deyir ki, onu yandırandan sonra külündən bir ovuc götürsünlər ki, elini tufan basanda, daşqının qarşısını almaq üçün həmin külü atsınlar suya. Belə də olur. Su hər tərəfə axıb gəlib çatır şahın bağına. Şahın qızı bu suyun köpüyündən ağzına alır və hamilə qalır. Qızı görən camaat söz-söhbət salır və onun barəsində düşünən ailə qıza uyğun bir sandıq hazırlayır içinə xeyli qida yığıb suya buraxırlar. Sandığı balıqçı görüb sahilə çıxarır. Balıqçının arvadı da uşaq gözləyir və bir oğlan dünyaya gətirir. Şahın qızının da oğlu olur və uşağa Nəsəb, balıqçının oğluna isə Əmir adını qoyurlar. Onlar birlikdə iki qardaş kimi böyüyürlər. Nəsəb, yürüyüb oynadıqları zaman qardaşı Əmirə deyərmiş ki, “vaxt gələcək sən Bağdad şəhərinə xan olacaqsan və mənə dara çəkdirib dərimə saman təpəcəksən”.

Bu Bağdad şəhərinə sən xan olarsan,

Siyasətlə uluğ sultan olarsan.

Məni səngəsər edib dara çəkərsən,

Soyarsan, dərimə saman təpərsən [1, s. 158]

Əmir isə etiraz edib “əmir olsam bu mülkü birlikdə idarə edəcəyik” deyərmiş.

Əmir deyər: “Eyya, canım ağam, siz,

Yaman şey düşünüb yeməyin qəm siz.

Əgər mən şah olsam, hökm sürərik,

Bağdadı birlikdə gəzib görərik” [1, s. 158]

Onlar birlikdə böyüyüb və bərabər molla yanına da gedirlərdilər. Nəsəb çox ağıllı bir uşaq idi. İlk olaraq hələ bir şey öyrənmədən Qurani oxumağa başlayır, müəllimlərinin tapşırıqlarını məntiqlə əməl edərdi. Bir gün molla uşaqlara tapşırıq verir ki, bir cücanı Allahın onları görmədiyini yerdə kəssinlər. Uşaqlar tapşırığı yerinə yetirib gəlirlər, yalnız Nəsəb əliboş qayıdır və deyir ki, “Mən tapmadım haq görməyən yer...” [1, s. 163]. Bunu eşidən molla onun vəli olduğunu söyləyir. Bir gün yeni tapşırıq verildi ki, odunu odsuz yandırsınlar. Nəsəb odunu palçığa bulayıb ocağı yandırdı. Bu dəfə də müəllimləri ona övliya və Həllac Mənsurun nəslindən olduğunu söylədilər. “Külək kultu ilə əlaqələndirmə Nəsimi, əsasən, təriqət şeirlərində dörd ünsürdən (ənasir) biri ilə əlaqələndirilərək “nəsim” (külək) kultu şəklində poetik əsərlərə yol tapır. Beləliklə də, ruhi varlığının ölümsüzlüyünün göstəricisi kimi təxəllüsü nəsimilə eyniləşdirilir. Əsərdə vəliliyin əlamətlərindən biri kimi nəfəsi ilə ocaq yandırmaq göstərilir. Nəsimi də nəfəsi ilə od olmadan odunları yandırır və müəllimi ağzından çıxan nəfəsin möcüzəsinə görə ona Nəsimi təxəllüsünü verir. Beləliklə də, o, atəş və külək kultunun eyni zamanda daşıyıcısı kimi təqdim olunur. Maraqlıdır ki, ələvi-bəktəşi çevrələrində həm övliya olaraq Nəsimi, həm də “övliyalıq sərvəri” (Qul Nəsimi) adlandırılan Hz.Əli nəsimilə, səhər mehi ilə əlaqələndirilir” [3, s. 19].

Nəsəbin qardaşının başı keçəl idi. Nə edirdilərsə Əmirin başına tük çıxmırdı. Bir adət vardır ki, dövlət quşunu uçurmuşlar və quş kimin başına qonardısa o, padşah olarmış. Bu dəfə də quş üç dəfə Əmirin başına qonur. Və odunçu Əmir Bağdad mülkünün padşahı olur. Nəsimi isə onun yanında olan adamlarla çölü-düzü gəzirdi. Bir gün molla bu üç yoldaşın birinə “nan”, digərinə “alma”, Nəsimiyə isə “qızıl alma” verir. Nəsimi bu sirrin mənasını belə izah edir ki, yeddi gün sonra “nan” alan belinədək gömülüb daş-qalaq olaraq öldürüləcək, “alma” alan dara çəkilərək, “qızıl alma” alan isə dərisi soyularaq öldürüləcək. Bu sözü eşidib ağladılar. İki yoldaşı öldürülən Nəsimini də “dışağ molla” yəni, “içi qara molla” sözünü təhqir və həqarət bilib ona təzyiq edib, divan qurdular. Yeddi gecə asıldıqdan sonra öz sözündən dönmür və şah dərisinin soyulmasını əmr edir. Bıçaq bədəninə dəymir və Nəsimi söyləyir ki, mundar yerə basdığı üçün tək kəsib biləcək yeri dabanıdır. Onu dabanından başlayaraq soyurlar, dərisinə saman basıb şəhər darvazasından asırlar. Şah və yanında beylər ona baxmaq üçün gəlir və Nəsimi qəzəllərindən oxuyub Əmirin ona verdiyi vədləri xatırladır:

Bülənd avaz ilə ki fəryad qıldı,

“Sözüm eşit, şahim!” deyib dad qıldı.

Hanı andın, hanı şərtin vəfası,

Ulusların ərər sən padişası.

Kiçiklikdə nə vədələr qılmışdın,

Bu işlərin olarını bilmişdin [1, s. 186].

deyib, uşaq vaxtı aralarında olan söhbəti Əmirin yadına salır.

Müəllif əsərində bu hissəni daxil etməklə demək istəyib ki, Nəsimi baş verəcək hadisəni bir necə vaxt öncə qardaşına demişdi. Bununla Əndəlib onun müqəddəs, övliya olduğunu göstərmək istəmişdir. Əmir şah biləndə ki, bu onun qardaşdır fəryad edib ağlayır və müsəddəs söyləyir: “Cismim öyünü yxaram, Məhşərdə üzünə necə baxaram. Yanında üzüm qara oldu.” deyib ağlayır, və əmr edir ki, “Mollaları siz qatar-qatar düzərək...öldürüb tullayın suya” [1, s. 195]. Yalnız bir molla gizlənilib “çıxmadı üzə”, neçə zaman keçəndən sonra onun var olduğunu bildilər, və əks halda həyatda “olmazdı mollalar asla”. Əndəlib poemasını “Qəzəli-Mənsur”, “Qəzəli-Bibixanım”, “Münacati-doxtər”, “Qəzəli-Nəsəb”, “Qəzəli-Nəsimi” və əsərin sonunu “Növbə sizə yetdi” adlı qəzəllə sona yetirir.

Əndəlibin “Risaleyi-Nəsimi” əsərindəki əsas məqsədi Nəsimini nə qədər dözümlü olmasını göstərmək, ideallaşdırmaq və başqalarından fərqləndirmək idi. Onun möcüzəvi doğulması əsərin ideya-bədii məzmununda da mühüm rol oynayır və qəhrəmanın həyatının axarını əvvəlcədən müəyyən edir. Bu məqsədlə dövrü üçün yeni olan bu üsuldən məharətlə istifadə edən Əndəlib mifoloji fonda Nəsiminin mifik tarixi obrazını yaratmışdır.

Klassik türkmən poeziyasında təkə Nəsiminin şəxsiyyəti, faciəli həyatı və bədii irsi məşhur olaraq qalmamışdır. Böyük şairin yaradıcılığı türkmən xalq ədəbiyyatına həm də güclü təsir göstərmişdir. Yalnız bunu söyləmək kifayətdir ki, klassik türkmən poeziyasında Nəsimiyə müraciət etməyən, ondan ilhamlanmayan müəyyən bir şairi göstərmək çətinidir. Nəsiminin əsərləri, rədif və qafiyələri türkmən şairlərinin dilinin əzbəri olmuşdur. Nizami, Hafiz, Sədi, Nəvai, Şah İsmayıl Xətayi və Məhəmməd Füzuli ilə yanaşı olaraq, Nəsiminin qəzəlləri də qədim türkmən şəriyyətinin son üç yüz illik poetik təcrübə və ənənələrində yaşamışdır. Bütün görkəmli türkmən ədəbiyyatşünasları Nəsimi yaradıcılığı ilə türkmən ədəbiyyatı arasındakı uyğunluqlara dəfərlərlə diqqəti cəlb etmiş, bu məsələyə öz tədqiqatlarında müxtəlif aspektlərdən yanaşmışlar.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Əndəlib N. Şeirlər, poemalar, dastanlar. Bakı, MBM, 2011, s. 123, 158, 186, 195
2. Oullayev N. Gündoğanın böyük sairi. Ön söz. Bax: Seyid İmadəddin Nəsimi. Şeirlər. “Türkmənistan” nəşriyyatı, Aşqabad, 1972, s. 18
3. Sixıyeva S. Nəsiminin övliya statusu //Mədəniyyət. Bakı. 2019. Səh.16-20
4. R.Əskər Türk xalqları ədəbiyyatı öçerkləri Bakı: MBM. 2011. 320 s.
5. P.Xəlilov Türk xalqları və Şərqi slavyanların ədəbiyyatı I kitab Bakı: Maarif 1994. 432 s.
6. E.Quliyev Türk xalqları ədəbiyyatı Bakı: Qismət. 2009. 400 s.
7. Səfərlı A. Dissertasiya Bakı, 2021, s. 202
8. Ayan, G.K. Nur Muhammed Andelip ve Yusuf kıssası //Kazakistan ve Türkiyenin Ortak Kültürel Değerleri Simpoziumu. Almatı: Ulağat, 21-23 Mayıs, - 2007. s. 33-39
9. Bekmirədov Ahmet. Kitap Gördüm Andelip'ten: [http://www.kardeskalemler.com/haziran2011/kitap_gordum_andelipten.html]/Çevirenler: Pena Toyliyev, Nurcan Güder. Kardeş kalemler. Yıl 5, Sayı: 54, Ankara:Haziran 2011, audio kitab.
10. Çetin, İ.D. Türk halk edebiyatı'nda Hz.Ali. İslam inançlarında Hz.Ali / İ.D. Çetin / Haz: Ahmet Yaşar Ocak. - Ankara: TTK Yayınları, 2005.

Аçar сөзләр: övliya, üsyankar, N.Əndəlib, Risaleyi, Nəsimi, Ənəl

Ключевые слова: святой, бунтарь, Н.Андалиб, Рисалейи, Насими, Анел

Keywords: saint, rebellious, N.Andalib, Risaleyi, Nasimi, Anel

О произведении Н.Андалиба "Рисалейи-Насими"

Резюме

Туркменский поэт, живший в конце XVIIв. и первой половине XVIII века Н.Андалиб создал поэму "Рисалейи-Насими". Основная цель поэмы Андалиба заключалась в показе стойкости и настойчивости характера Насими, также идеализируя поэта отметить его превосходство над другими.Его необыкновенное рождение также играет важную роль в идейно-художественном содержании произведения и предопределяет жизненный путь героя.С этой целью Андалиб, умело использовавший новый для своего времени метод, создал на мифологическом фонеобраз Насими.

About N.Andalib's work "Risaleyi-Nasimi"

Summary

The Turkmen poet, who lived in the late XVII-first half of the XVIII century, N.Andalib created the poem "Risaleyi-Nasimi". The main purpose of Andalib's Risaleya-Nasimi was to show how tolerant Nasimi was, to idealize and distinguish him from others.His miraculous birth also plays an important role in the ideological and artistic content of the work and determines the life path of the hero.To this end, Andalib, who skillfully used a new method for his time, created a mythical historical image of Nasimi against the mythological background.

RƏYÇİ: dos. E.Vəliyeva